

[מחזור 1234567]

לעורר את הזמן הגם שהוא אינו זמנו האמיתי, שהרי המה קראו את מגילת אסתר בחג הפסח ופעלו ישועה כאילו היה זה בזמנו האמיתי ביום הפורים.

אפר' החכמה

קריאת שמע שלא בזמנה

דוגמא מפליאה ביותר לכך על יכולת הקריאה לעורר את הזמן גם כשזה אינו זמנו כלל, מצאנוה בעניין קריאת שמע בזמנה, שמקובל בידינו מגדולי החסידות שהמאחר את זמן הקריאה יכול על ידי עצם הקריאת שמע להמשיך ולעורר את זמן החיוב ויחשב לו כאילו הוא קרא בזמנה.

ומרוב עוצם החידוש שבדבר זה אמרתי להעתיק את לשון קדשם של מאורי החסידות שגילו לנו מסוד ה' ליריאו שיש בכוח התורה למשוך ולהשפיע את הזמן גם שלא בזמנו הקבוע.

וכך הביאו בשם הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר: "אמר, הנה הרבי זצ"ל מגור (הרה"ק החידושי הרי"ם) אמר כך: דפרשת בא הוא ימים ראשונים של פסח, ופרשת בשלח - ימים האחרונים של פסח. אבל אני הולך בעניין, היאך יכול להיות כך, הא מתי שהוא זמן קריאה אין זמן מועד, ומתי שהוא זמן המועד אין זמן הקריאה.

אבל התירוץ הוא כך, אם סובר הדבר באמת - מושך הזמן, ואם כן יכול להיות שבזמן המועד שחסר זמן הקריאה - אז מושך זמן הקריאה לכאן, ובזמן הקריאה שחסר זמן המועד - מושך זמן המועד לכאן.

ומכוח זה מיושב המשנה (ברכות דף ט ב): 'הקורא מכאן ואילך לא הפסיד' ומפרש הגמרא: לא הפסיד הברכות, אבל לפי זה באמת מיושב שבאמת לא הפסיד הקריאת שמע גם כן משום שהוא סובר כוונה באמת, אם מאחר הזמן לא הפסיד, משום שיכול למשוך הזמן לכאן כמו הקורא בתורה שחסר גם כן זמן הקריאה או זמן המועד, ואף על פי כן מושך הזמן לכאן, כמו כן גם כאן כאן אף על פי שעבר הזמן יכול למשוך הזמן לכאן"¹⁵

ובסגנון אחר הביאו בשמו: "שמעתי מהנ"ל שאמר פעם אחת על הגמרא ברכות במשנה 'קורא ק"ש מכאן ואילך לא הפסיד כאילו קרא בתורה', ואמר הפירוש: כמו שקוראין בתורה פרשת מועדים בשבת שאינו אותו יום טוב, כמו פרשת אמור ופרשת ראה ופרשת פינחס אף שאינו זמן יום טוב, מכל מקום בקריאת פרשת המועדים מושכין הזמן על אותו שבת כאילו היה באמת אותו זמן, הכי נמי בקריאת שמע אף שהוא אחר זמן הק"ש מכל מקום מושכין הזמן על אחר כך כמו בקריאת התורה"¹⁶.

15. 'חשבה לטובה' פיעטרקוב תרפ"ט, עמוד 63.

16. 'שיח שרפי קודש' ענייני תפילה אות נו.

בשפתי צדיקים

1234567

והנה מצאנו שרבו הרה"ק רבי שמחה בונים מפרשיסחא כבר אמר כן כששוחח על כך עם אחד מגאוני ארץ:

"שמעתי בסיגנון אחר שכאשר היה מרן הר"ר בונם זצלה"ה בעיר ברעסלא אצל הגאון ר' אברהם טיקטין זצלה"ה בעל המחבר ספר 'פתח הבית' שהיה אב"ד שאל אותו על איחור זמן התפלה, והשיב לו מרן זי"ע ע"פ דברי המשנה דתנן 'הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה' ותמיה דפשיטא הוא דעכ"פ יש לו שכר קריאה בתורה, ולכן אמר זצלה"ה דהפירוש הוא כך דכמו שאנו קוראים פרשת המועדות בפרשת אמור או בפרשת פנחס אפילו שלא בזמן וע"כ שהקריאה שלנו מעורר הזמן, הוא הדין בקריאת שמע - מי שראוי לכך מעורר הזמן אז והוי כקורא בזמנו. והבן"¹⁷

ומטו לן זאת כבר בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין:

"הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה, דהנה יש ב' מיני התעוררות: (א) מצד הקריאה (ב) מצד הזמן; מצד הקריאה - היינו שבכל עת שישראל קוראין בתורה פרשת המועדות אף שאינו עוד הזמן של החג ההוא מכל מקום מתעורר אז בזמן הקריאה הניסים שנעשו בזמן ההוא דהיינו התעוררות הגאולה בזמן יציאות מצרים וכדומה, ויש התעוררות מצד הזמן - שמגיע הזמן שנעשה ניסים לישראל.

וזה רמזה המשנה גבי קריאת שמע 'הקורא מכאן ואילך' - שאינו עוד הזמן של קריאת שמע, מכל מקום 'לא הפסיד' כי אף שאין עוד התעוררות מצד הזמן מכל מקום יש התעוררות מצד הקריאה. ומסיים המשנה 'כאדם הקורא בתורה' - פירוש: הרי זה דומה כאדם הקורא בתורה סיפורי הניסים של ישראל שיש התעוררות מצד הקריאה כהאמור לעיל אף שאינו בזמן הראיה"¹⁸

וקדם לכולם הרה"ק רבי ברוך ממזבז:

"הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה - כי נודע שבכל נס ונס שנעשו לאבותינו, כשתגיע העת הזאת נתעורר האור והשמחה הזאת, והעת הזאת מעוררת הקריאה לקרות בתורה עניין הנס. וכמו כן הקריאה מעוררת הזמן, למשל 'שבת שירה' הוא יומא דפגרא מפני שקורין השירה, הגם שלא היה הנס בשבת זו, רק מפני שקורין הפרשה הזאת נתעוררה השמחה והנס, וכן בשבת של עשרת הדברות - מפני שהקריאה מעורר הזמן כמו

17. שם ענייני תפילה אות כא.

18. 'כנסת ישראל' ווארשא תרס"ו, עמוד 12. וראה בספר 'נר ישראל' שהביא מכתבי הרי"ח בוקשטיין שאמר זה בשם הרה"ק רא"י מסדיגורה, וראה בספר 'בית אולפנא' ח"ב עמו' סה שהביא זה בשם הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב.

שהזמן מעורר הקריאה. וזהו כוונת המשנה 'הקורא קריאת שמע מכאן ואילך' אע"פ שעבר הזמן 'לא הפסיד' מפני שהקריאה מעורר הזמן והוי כאדם הקורא בתורה כנ"ל¹⁹

וראה בספר 'עבודת הלויים' – אור הגנוז²⁰ שהביא עניין זה, אף הוא בשם הרה"ק ממזבז, ושילבו יחד עם מעשה נורא על קריאת המגילה בחג הפסח, כדוגמת מה שהבאנו לעיל מהרה"ק מספינקא:

"הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה. הקשה הרה"ק רבי ברוך ממעזבז ז"ל דלכאורה, וכי קורא בתורה הוא כל כך חמוץ? רק דנחזי אנו, הלא קריעת ים סוף היה בז' של פסח, ואנו קורין פרשת בשלח בחודש שבט; וכן עשרת הדברות ניתנו לנו בז' בסיון, ואנו קורין פרשת יתרו בחודש שבט. רק דבאותו העניין שאנו קורין בתורה אז נתעורר אותו הזמן.

ופעם אחת ראה הרה"ק רבי ישעיה מדינאוויץ ז"ל בליל ב' דפסח גזירה קשה על ישראל רח"ל, קרא תיכף את המגילה ונתבטלה הגזירה. וזהו שאמר 'הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה' שנתעורר הזמן שהיה אז, כן הקורא קריאת שמע לאחר מכן נתעורר הזמן של קריאת שמע".

מנהג הצדיקים בקידוש לבנה

ואטול רשות להציע כאן פיתרון מחודש להנהגה מעניינת שכבר נשמע בין החיים שנהגו בזה גדולי עולם, ואם יש שפקפקו בזה, הרי שעם^{החכמה} יסוד נעלה זה המבואר עתה יעלה הדבר יפה.

ידוע העצה שנתנו מצוקי ארץ לקדש את הלבנה לאחר זמנה על ידי שקוראים את סדר הברכה מתוך הגמרא, וכפי שמצאנו בספר 'ישועות יעקב'²¹ אשר כותב שם נכדו הגאון רצ"ה אורנשטיין: "גדול אחד בדור שלפנינו אשר שת עצות בנפשו לקדש הלבנה ביום ט"ז... שלמד הלכה ז"ל בש"ס וכיון לצאת בזה ידי תובת הברכה".

ואם כי לא ידעתי לאיזה 'גדול אחד' הוא מתכוון, הנני להביא כמה וכמה 'מעשה רב' שמצאנו לנהוג כך. והכי נכבד הוא העדות הברורה על הרה"ק החוזה מלובלין שנהג כן וכפי שכתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב בספרו 'דרך פקודיך'²²: "אמרו לי מגידי אמת בשם אדמו"ר הרב מהריע"צ זצוק"ל באם לא נראית הלבנה בזמנה עד אחר אותו הזמן יאמר המימרא בגמרא (סנהדרין מב א) מאי מברך אמר רב יהודה בא"י אמ"ה אשר במאמרו וכו'".

19. 'בוצינא דנהורא' לבוב תר"מ, בלקוטים שבסוה"ס.

20. להחסיד רמ"מ רזנשטיין מברדיטשוב, ליקוטי הש"ס ברכות.

21. אור"ח סי' תכו.

22. מ"ע ד, בהגהה